

Діана Коцюбинська
м. Чернівці

Науковий керівник: к.ф.н., доц. Грижак Л.М.

КОНЦЕПТУАЛЬНА МЕТАФОРА «BREXIT» У БРИТАНСЬКОМУ МАС-МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. У статті описано концептуальні метафори як образний складник концепту BREXIT у британських медіа. Головні особливості вживання концептуальної метафори BREXIT виявлено через детальний аналіз мапувань вихідного та цільових доменів на текстовому рівні, як механізмів відображення соціокультурного ставлення до цього процесу в британській пресі. Виокремлені концептуальні метафори становлять ціннісне значення досліджуваного концепту.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, Брекзит, концептуальна метафора, онтологічна метафора.

Summary. The article is devoted to revealing peculiarities of the image component of the concept Brexit in online media resources of British journalism. With the help of the analysis of conceptual metaphors, we will make a profound description of such kind of a component. During our research, we have discovered a prolific number of the usage of conceptual metaphors that disclose the common perception of the given concept. The chosen examples are analyzed according to G. Lakoff and M. Johnson's classification of conceptual metaphor, as well as their theory of 'mappings'. Except from that, we tend to describe the ontological kind of metaphor, since the taken material is rich on such a type.

In the course of the research we strive to reveal the most frequent metaphorical models found in British media, taking into consideration target and source domains. Furthermore, the extracts will be studied from the points of implicit or explicit relations between the domains. The given mappings will be fully described and the peculiarities of their usage will be determined. As a result of the text analysis, we will determine whether extracts from media messages, reporting about the

Brexit events, are positively or negatively colored. In the end, we will outline the way BREXIT is both viewed and perceived with the means of language in the British newspapers.

Key words: *cognitive linguistics, Brexit, conceptual metaphor, ontological metaphor.*

У лінгвістичних дослідженнях науковці все більше звертають увагу на особливості взаємодії мови з когнітивними механізмами нашого мислення в процесі сприйняття номінативних одиниць. Така сфера дослідження мови називається когнітивною лінгвістикою, яка займається аналізом використовуваних слів-імен на основі людського досвіду. Недавні події в Сполученому Королівстві, пов'язані з процесом виходу з Європейського Союзу, набули історичного значення, а отже, поняття Brexit стало невід'ємним у сьогоденнішніх реаліях. Саме тому, у нашому дослідженні ми хочемо висвітлити особливості вербалізації онтологічної концептуальної метафори Brexit в сучасних британських мас-медійних джерелах.

З огляду на те, що процес Брекзиту почався відносно недавно, тому і лінгвістичних досліджень було небагато. Заслуговує уваги дослідження оцінного складника Н. Г. Гуменюк, так само як і її аналіз когнітивних метафор концепту Брекзит [2, 3]. Дослідниця довела, що лексема Брекзит має нейтральне забарвлення, і вільно піддається семантичним змінам. Більш детальне дослідження метафор здійснили О. С. Добош, О. В. Сабан та С. М. Альбота, які відкрили особливості використання саме морбіальних метафор у політичному дискурсі [1]. Досить цікава робота належить Д. О. Побережному, який проаналізував жанро-формуючі риси розповідей про Брекзит у Фейсбук [6].

У дослідженні нашою метою є опис особливостей мапування концептуальної метафори Brexit. Ми проаналізували 6 статей, у яких виявлено 51 випадків вживання номінативної одиниці "Brexit", та 11 прикладів концептуальної метафори.

Структура концепту включає все, що робить його культурним атрибутом: початкова форма (етимологія), сучасні асоціації, оцінка значення тощо. У нашому дослідженні ми слідуємо підходу одного з теоретиків когнітивної лінгвістики – В. І. Карасика, який виділив образний складник у структурі концепту. За словами

науковця, образник складник – це «ті зорові, слухові, тактильні, смакові, нюхові відчуття об'єктів, явищ, події, що сприймаються людьми на практиці та залишаються в нашій пам'яті» [4, с. 8-9].

Першими лінгвістами, які описали концептуальні метафори, є Дж. Лакофф та М. Джонсон у своїй основоположній праці «*Metaphors We Live by*» [5]. Науковці вперше розглянули метафору поза рамками мови, та висунули ствердження, що вона зароджується в ментальному процесі, а не є готовим мовним продуктом для використання. У їхній праці концептуальна метафора пояснюється як: «когнітивне явище яке полягає у розумінні та переживанні сутності одного виду поняттям сутності іншого виду» [5, с. 5]. Вони також здійснили класифікацію концептуальної метафори, яка стала традиційною, а саме

- онтологічна – «розуміння нашого досвіду в термінах об'єктів та сутностей» [5, с. 49];
- орієнтаційна – «організація цілих концептів для ... надання просторової орієнтації» [5, с. 35];
- структурна – «дозволяють використовувати складне структурне поняття в рамках структури іншого ... полягають в системних кореляціях між ними» [5, с. 97].

Крім цього, американські лінгвісти розвинули формулу співвіднесення однієї сутності на іншу. Це явище наковці називають «мапуванням», яке полягає в тому, що риси одного позначуваного передаються на інше. В такому випадку перше прийнято називати «вихідним», а інше «цільовим», які об'єднуються на основі взаємозв'язку, який називається «метафоричною моделлю» або «схемою образу» [11, с. 87].

Услід за М. Джонсоном та М. Лакоффом, О. В. Ваховська також характеризує концептуальну метафору: «фундаментальний механізм людського розуму, який структурує людський досвід, що автоматично і несвідомо формує людське пізнання, сприйняття та дії» [11, с. 86].

Описавши основні риси концептуальної метафори, З. Ковечес стверджує, що це поняття є систематичним, оскільки проявляється в співвідношення двох доменів. Водночас, з точки зору науковця, метафоричні структури, що базуються на ментальному процесі, будуть переважно універсальними, та все ж можуть варіюватися

як в їхньому втіленні різними мовами, так і в одній мові [8, с. 11].

Також варто зазначити, що метафори можуть виражатися по-різному на текстовому рівні, а саме: прямо/експліцитно та імпліцитно. Прямий зв'язок проявляється в мапуванні однієї речі на іншу за допомогою явного співвідношення, коли ж імпліцитний навпаки – ця відповідність є прихованою за допомогою інших засобів (наприклад вживання займенника) [9, с. 37].

Важливо розглянути детальніше онтологічну метафору, оскільки вона значно зустрічається у медійних повідомленнях, ми вважатимемо, що це будь-яка аналогія цільового домену (Brexit) з вихідним, що характеризується більш конкретними чи матеріальними рисами. За уявленням З. Ковечеса, особливість мапування такого виду є те, що вона базується на «чуттєвому досвіді у вихідному домені, і водночас сприймається експресивно» [8, с. 170]. О. В. Ваховська розглядає онтологічну метафору як механізм, що «дозволяє різні маніпуляції з абстрактними поняттями так, ніби вони є предметами, що передаються безпосередньому людському досвіді» [11, с. 89]. У ході аналізу концептуальних метафор, А. Сильвестр-Лопес стверджує, що «персоніфікація та об'єктивація є найбільш частотними у використанні онтологічних метафор» [9, с. 41].

Стосовно досліджуваного концепту, то в ході аналізу його образної складової, ми виявили 11 яскравих випадків вживання онтологічних метафор у повідомленнях про Брекзит.

Проілюструємо прикладами метафоричну модель BREXIT – ЗЛОЧИНЕЦЬ:

That was the craftiness of the leavers: they never said what kind of Brexit, because any version was a killer [16]. У цьому випадку концептуальна метафора вживається прямо, оскільки саме варіант розвитку подій цього процесу набуває рис вбивці. Такий тип вважатиметься онтологічною метафорою, оскільки вихідний домен виступає у ролі фізичного об'єкта вбивці.

У наступному прикладі цільовому домену властива дія вбивства:

*You can see the consequences in things like the demise of the Sewel convention, which held that devolved powers should not be altered without the consent of devolved governments. **Brexit killed that*** [14].

У нищенаведеному фрагменті, який, наголосимо, є заголовком статті, експліцитно виражено співвідношення Брекзиту з кримінальним порушенням, оскільки у такому мапуванні онтологічної метафори співвідноситься із злочинцем:

*But the real culprit for the current unrest is the hard-line **Brexit** dogmatically pursued by Boris Johnson, with Arlene Foster's party in hot pursuit* [13].

Розглянемо інший приклад мапування – BREXIT – БІЛЬ:

*Three months since Britain left the single market and customs union, and **Brexit** continues to be a headache for exporters and some importers* [12]. Таке використання є експліцитним, оскільки слово концепту на пряму прирівнюється до образу головного болю.

Інша схема образу називається BREXIT – ШКОДА:

*It argues that **Brexit** "laid waste to a delicate constitutional balance" which, in some readings, had existed since the Act of Union in 1707* [14]. У цьому прикладі метафора вживається експліцитно, оскільки вихідний домен є ідіомою *to lay waste*, що означає: «to destroy or ruin» [10].

*The delinquent who mis-sold **Brexit** to half the nation with a a stardust of false promises to secure himself the throne will leave behind the **Brexit** breakages long after he has gone* [16]. На противагу попередньому прикладу, у цьому слово концепту є явно описаною характеристикою-причиною шкоди, тому цей зв'язок є експліцитний. У цьому фрагменті ми бачимо ще одну схему образу – BREXIT – НЕВИГІДНА УГОДА. Таке мапування застосовано імпліцитно, оскільки ім>я-концепт піддавалося продажу «mis-sold», при цьому в очевидно не вигідних умовах, оскільки це означає: *to sell something that is not suitable for the person who buys it* [6].

Amid slippages, losses, vanishing investments and export drops, the drip, drip of Brexit damage never stops [16]. У проілюстрованому фрагменті метафора також виражається експліцитно, оскільки слово концепту є атрибутом завданих пошкоджень. Крім цього, у розглянутому прикладі ми виявили ще одну метафоричну модель онтологічної метафори: BREXIT – РІДИНА. Відтак, механізмом актуалізації є повторення денотата «капля», який візуалізується як образ води. Проілюструємо аналогічні приклади такої моделі:

This week, too, Make UK, representing manufacturers, responded

to official figures showing profits at their lowest for more than a decade, blaming a “unique cocktail of circumstances” melding Covid with Brexit [16]. У наведеному фрагменті досліджена лексема є прирівняною до інгредієнту коктейлю, у зв'язку з чим виникає образ певної рідини.

Проаналізуємо наступний приклад мапування BREXIT – СИЛА:

*The founder of a Scottish dog food business has told how **Brexit forced** him to move to France after his exports to the EU were halted because of the new trade barriers in place since 1 January* [15]. У такому реченні ми бачимо предикат ‘to force’, яке має значення <to use physical strength or effort to make something move or open’ [6]. При цьому підкреслимо, що це ствердження загалом набуває негативної оцінки.

Незважаючи на те що, більшість випадків вживання концептуальної метафори є негативними, та все ж позитивні приклади також було виявлено. Розглянемо метафоричну модель BREXIT – СВІТЛО:

*There was always Kate Hoey, doughty unionist, to keep promising: “**Brexit won’t hurt Northern Ireland at all – instead it will brighten its future.**”* [16]. У такому фрагменті концептуальна метафора вживається імпліцитно, по-перше, вживається особовий займенник <it>; по-друге, вербалізується предикатом *to brighten*, який і створює образ світла.

Наведемо ще іншу метафоричну модель BREXIT – ВИЗВОЛИТЕЛЬ:

Brexit has given the UK back its independence and boosted innovation, inventor Sir James Dyson has said [17]. Досліджений цільовий домен у цьому фрагменті актуалізується фразовим виразом *to give back independence*, тому ми можемо стверджувати, що концепт наділений ознакою визвольного процесу.

Відтак, результати здійсненого аналізу показують, що використання онтологічної метафори є чисельним та різноманітним. З розглянутого можна зробити висновок, що концепт BREXIT у британській журналістиці зображується як негативне явище, та асоціюється з такими сутностями: BREXIT – ЗЛОЧИНЕЦЬ, BREXIT – БІЛЬ, BREXIT – ШКОДА, BREXIT – НЕВИГІДНА УГОДА. Крім цього, були визначені такі приклади

нейтрального мапування, як: BREXIT – РІДИНА та BREXIT – СИЛА. Водночас, здійснений аналіз також показав, що можна зустріти і досить позитивні оцінки у прикладах вербалізації цього концепту, як-от: BREXIT – СВІТЛО, BREXIT – ВИЗВОЛИТЕЛЬ.

Література:

1. Добош О.С., Сабан О.В., Альбота С.М. Морбiальнi метафори BREXITу. Молодий вчений. 2020. Вип. 2 (78). С. 160-166. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2020/2/37.pdf> (Дата звернення:14.06.2021).
2. Гуменюк Н. Г. Оцiнний складник концепту Brexit i його актуалiзацiя. Актуальнi питання гуманiтарних наук. 2019. Вип. 23. Том 1. С. 74-77. URL: http://www.afhn-journal.in.ua/archive/23_2019/part_1/16.pdf (Дата звернення: 14.06.2021).
3. Гуменюк Н. Г. Когнiтивна метафора як спосiб деталiзацiї концепту BREXIT (на матерiалi англomовної преси). Науковий вiсник Харкiвського унiверситету. Серiя Фiлологiчна. 2018. Вип. 34. Том 2. С. 170 – 172. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Mw8LwbFqIQUJ:linguistics.journal.kspu.edu/index.php/linguistics/article/download/81/78+&cd=4&hl=uk&ct=clnk&gl=ua> (Дата звернення: 14.06.2021)
4. Карасик В.И. О категориях лингвокультурологии. Языковая личность: проблемы коммуникативной деятельности: Сб. науч. Тр. Волгоград: Перемена. 2001. С.8-9.
5. Лакофф Дж. Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем : пер. с англ./ под ред. и с предисл. А. Н. Баранова. Москва: Едиториал УРСС, 2004. 256 с.
6. Побережний Д. О. Короткі розповіді по Брекзіт в англomовному сегменті Фейсбуку. Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики навчання іноземних мов в дослідженнях студентів : збірник статей. 2017. Вип. 13. Харків : ХНУ імені В.Н.Каразіна, 236 с.
7. Cambridge Learner’s Dictionary Online URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (Last accessed: 13.06.2021).
8. Kövecses Z. Routledge Handbook of Metaphor. *Conceptual metaphor theory*: Routledge, 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/311403391_Conceptual_metaphor_theory (Last

- accessed: 12.06.2021).
9. Silvestre-López A. J. Conceptual Metaphor in Meditation Discourse: Analysis of the Spiritual Perspective. *Journal of Language Studies*. 2020. Vol. 20. № 1. P. 35 – 53.
 10. The Free Dictionary URL: <https://www.thefreedictionary.com/> (Last accessed: 12.06.2021).
 11. Vakhovska O.V. Metaphor in the Light of Conceptual Metaphor Theory: a Literature Review. *Когниция, коммуникация, дискурс*. 2017. Vol. 15. С. 84–103.

Список иллюстративних джерел:

12. Fraser D. Trading relationships three months after Brexit. BBC News. 2021. March, 31st. URL: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-business-56593191> (Last accessed: 14.06.2021).
13. Hain P. The real culprit for Northern Ireland’s current unrest is Boris Johnson’s hard-line Brexit. iNews. 2021. April, 7th. URL: <https://inews.co.uk/opinion/real-culprit-northern-ireland-unrest-boris-johnson-hard-line-brexit-946191> (Last accessed: 14.06.2021).
14. Kettle M. Boris Johnson is telling Scotland that the union is no longer based on consent. The Guardian. 2021. April, 14th. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2021/apr/14/boris-johnson-is-telling-scotland-that-the-union-is-no-longer-based-on-consent> (Last accessed: 14.06.2021).
15. O’Carrol. L. Brexit: Scottish dog food firm relocates to France due to export red tape. The Guardian. 2021. April, 1st. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2021/apr/01/brexit-scottish-dog-food-firm-relocates-to-france-due-to-export-red-tape> (Last accessed: 14.06.2021).
16. Toynbee P. Forget curtains and cash – Johnson’s legacy will be the bitter taste of Brexit. The Guardian. 2021. April, 30th. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2021/apr/30/curtains-cash-johnson-brexit-peace-northern-ireland> (Last accessed: 14.06.2021).
17. Walker A. James Dyson says Brexit has given him ‘freedom’. BBC News. 2021. April, 14th. URL: <https://www.bbc.com/news/business-56741000> (Last accessed: 14.06.2021).